

manifest voor vrede

PAX
CHRISTI

Via Diplomatie, Development,
Democratie en Defensie
bouwen aan collectieve
veiligheid en duurzame vrede.

inleiding

Oorlog is er niet omdat er conflict is, maar omdat er niet elke dag aan vrede wordt gewerkt. Pax Christi Vlaanderen wil daarom de hele samenleving activeren tot vredesbouwers. Vandaag, in tijden van conflict. Maar net ook in tijden van vrede.

Met dit manifest, dat een update en uitbreiding is van ons eerdere Manifest voor de Vrede, reikt Pax Christi Vlaanderen een perspectief aan voor duurzame vrede. We kiezen voor collectieve veiligheid als alternatief voor een machtsevenwichtsspel dat telkens weer ontspoot in een gewapende strijd en tal van onnodige en onschuldige slachtoffers. Binnen onze vredevolle benadering van veiligheid, belichten we hoe de “vier D’s” hiertoe bijdragen: Diplomatie, Development (ontwikkelingssamenwerking), Democratie en Defensie.

Dit manifest is meer dan een analyse. Het reikt een concreet kader aan om van visie naar actie te gaan. Met onze 4D-benadering tonen we hoe vrede concreet vorm kan krijgen: via dialoog, via rechtvaardige ontwikkeling, via democratische legitimiteit en via een defensie die inzet op bescherming en samenwerking. Deze vier pijlers zijn de bouwstenen van collectieve veiligheid, en maken van dit manifest een leidraad voor beleid én samenleving.

Toch weten we dat deze visie niet in een vacuüm bestaat. We leven vandaag in een wereld met oorlog. De inval van Rusland in Oekraïne en de oorlog in Gaza brachten dat besef terug dichterbij. De oorlog is echter op vele plaatsen in de wereld: Congo, Soedan, Yemen ... De verschrikkingen ervan dwingen ons om keuzes te maken en oplossingen te zoeken.

Aan de basis van het machtsevenwichtdenken als de hoogst mogelijke vorm van veiligheid ligt een angstig mensbeeld. Ook hier merken we een duidelijke breuklijn: het wereldbeeld van Pax Christi Vlaanderen is er één van mensen, groepen, organisaties en staten die willen samenwerken; het is een wereldbeeld waarbij verbondenheid centraal staat.

Conflicten zijn inherent aan samenleven en kunnen net groeikansen bieden als we er op een constructieve manier mee omgaan. Pax Christi Vlaanderen gelooft dat mensen in staat zijn een context te creëren waarin actieve geweldloosheid, actief luisteren, dialoog en streven naar verzoening mogelijk zijn, zowel op het niveau van individuen en gemeenschappen als van staten. Zo komen we tot conflictpreventie, conflicttransformatie, herstel en uiteindelijk tot verbondenheid.

Op het niveau van staten is de uitbouw van de architectuur van collectieve veiligheid de eerste stap naar vrede. Het is die stap die we vanuit Pax Christi Vlaanderen in dit manifest naar voor schuiven. Op een realistische en hoopvolle manier, want dat zijn we de wereld vandaag verschuldigd.

van klassiek veiligheidsdenken...

Bij het klassiek veiligheidsdenken moeten staten voortdurend op hun hoede zijn voor aanvallen. Voorstanders van dit klassiek veiligheidsdenken zagen deze denkwijze nogmaals bevestigd door de inval van Rusland in Oekraïne in 2022.

Bij gebrek aan een wereldregering of overkoepelende autoriteit op een niveau dat de staten overstijgt, moeten staten dus instaan voor hun eigen veiligheid. Om hun militaire macht in stand te houden, hebben staten economische macht nodig. De belangrijkste spelers op dat vlak zijn economische en militaire grootmachten (zoals vandaag de VS, China, Rusland, India, Japan en de EU).

Dit defensieve gedachtegoed vereist offensief denken en soms ook handelen, al was het maar om militair te reageren bij een mogelijke aanval. Of zoals het Latijnse spreekwoord zegt: *“Als je vrede wil, bereid je dan voor op oorlog.”*

Staten hebben een monopolie op geweld. Burgers mogen geen geweld gebruiken tegen elkaar, want de staat wordt geacht voor hun veiligheid in te staan. De staat zet dus middelen in om die veiligheid te garanderen; niet enkel tussen haar onderdanen (via een politie-macht), maar ook tegen bedreigingen van buitenaf (via een leger).

Het klassiek veiligheidsdenken voorziet drie functies voor een leger: bescherming van het eigen grondgebied, buitenlandse militaire interventies en hulp aan de natie (bijvoorbeeld bij terrorisme, natuurrampen en pandemieën).

Afhankelijk van de externe veiligheidsomgeving ligt de klemtoon meer of minder op het verdedigen van het territorium of op externe militaire interventies. Voor de NAVO lag de klemtoon na de Koude Oorlog op militaire interventies (Kosovo, Afghanistan, Libië) totdat Rusland de Krim bezette in 2014, waarna de klemtoon opnieuw verschoof naar het verdedigen van het grondgebied. De oorlog in Oekraïne en het gepercipieerde gevaar uit China zal deze trend enkel versterken.

Een angstig wereldbeeld gaat dus per definitie hand in hand met machtsdenken. Wat de ene wint, verliest de andere.

...naar een alles- omvattende, globale, coöperatieve veiligheid

Pax Christi Vlaanderen daarentegen ziet de mens en de volledige mensheid als belangrijkste speler. Een vredesbeleid staat dan ook in functie van het welzijn van mensen en niet in functie van abstracte staten.

Wat ben je met welvarende en zogenaamde veilige staten als burgers angstig en ontevreden zijn en als door de opwarming van de aarde en een nucleaire wapenwedloop de toekomst van onze planeet op het spel staat? **Daarom pleit Pax Christi Vlaanderen voor een allesomvattende, globale en coöperatieve veiligheid.**

ALLESOMVATTENDE VEILIGHEID

Allesomvattende veiligheid of comprehensive security behelst niet enkel militaire maar ook menselijke, economische, sociale, ecologische en culturele veiligheid.

Bij menselijke veiligheid of human security staat de veiligheid van de mens centraal. Dit gaat niet enkel om fysieke veiligheid, maar om een actieve zoektocht naar menselijke waardigheid voor iedereen. Toenmalig Amerikaans president Franklin D. Roosevelt zei tijdens zijn Four Freedoms Speech tijdens de State of the Union in 1941 dat freedom from fear and freedom from want, van fundamenteel belang zijn: gevrijwaard zijn van angst en van ontbering. De Verenigde Naties (VN) gebruikte deze vrijheden als pijlers voor hun Millenniumverklaring. Veiligheid kan daarbij niet los gezien worden van andere rechten.

GLOBALE VEILIGHEID

Globale veiligheid stelt dat nationale veiligheid onlosmakelijk verbonden is met die van onze planeet. Naast pandemieën zijn er twee bedreigingen die vrede onmogelijk maken en het einde van het leven op aarde kunnen betekenen: atoomwapens en klimaatverandering.

COÖPERATIEVE VEILIGHEID

Coöperatieve veiligheid of cooperative security gaat uit van veiligheid als gezamenlijke verantwoordelijkheid; iets waarvoor men samen moet werken. We spreken niet van 'tegen', maar 'met' de ander. In tegenstelling tot het klassiek veiligheidsdenken gaat coöperatieve veiligheid eerder uit van een win-win situatie voor iedereen.

Tot nu toe is daar weinig van te zien tussen de VS en Rusland en de VS en China. Nochtans konden de VS en de USSR/Rusland tijdens de Koude Oorlog allebei hun gedeelde veiligheid handhaven. Dit zowel via zowel bilaterale (zoals START I en START II) als multilaterale wapen-beheersingsverdragen (zoals het Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa). Dat kan vandaag opnieuw toegepast worden.

Pax Christi Vlaanderen pleit ook onomwonden voor een klemtoon op conflictpreventie. Respect voor elkaar, actief luisteren, dialoog en verzoening kunnen veel gewelddadige conflicten voorkomen. Dat kan bijvoorbeeld door te investeren in diplomatie als geïnstitutionaliseerd overleg, in ontwikkelingshulp en geweldloze bemiddeling.

Het is veel goedkoper om oorlogen te voorkomen dan ze te voeren. Financiële middelen dienen beter voor gezondheidszorg, onderwijs en het wegwerken van socio-economische ongelijkheid. Zo werkt men ook preventief op factoren die gewelddadige conflicten in de hand werken. De EU is hier een uitstekend voorbeeld van: door haar oprichting kwam na de Tweede Wereldoorlog een einde aan de vele oorlogen tussen Duitsland en Frankrijk. De EU kreeg daarvoor terecht de Nobelprijs voor de Vrede.

KERNWAPENS

De nucleaire dreiging is in theorie het makkelijkst op te lossen, met name door alle kernwapens te elimineren. Dit werd al voorzien in het Nucleair Non- Proliferatie Verdrag (NPV) van 1968, dat ondertekend werd door alle landen ter wereld uitgezonderd Israël, India en Pakistan. Noord-Korea trok er zich uit terug in 2002. Kernwapenstaten beloofden om te ontwapenen en de rest van de wereld beloofde om nooit kernwapens te verwerven. Het VN-Verbodsverdrag op Kernwapens uit 2017, vult het NPV aan met een ondubbelzinnig verbod.

Maar de kernwapenstaten en hun bondgenoten blijven vasthouden aan een beleid van nucleaire afschrikking. Ondanks alle beloftes zijn er nog zo'n 12.119 kernwapens op de wereld. De kernwapenstaten (VS, Rusland, China, VK, Frankrijk, India, Pakistan, Israël en Noord-Korea) blijven investeren in de modernisering van hun kernwapens voor meer dan 100 miljard dollar per jaar. Zo lang er geen substantiële ontwapeningsstappen gezet worden, is de kans groot dat er meer kernwapenstaten zullen opduiken en dat deze wapens (on)gewild opnieuw gebruikt zullen worden. Dat zou een catastrofe zijn.

België is een formele niet-kernwapenstaat, maar is lid van de NAVO, een nucleair bondgenootschap (=alliantie). Zo huisvest ons land al sinds de Koude Oorlog tactische kernwapens van de VS. Uit een opiniepeiling van november 2020 blijkt dat 77 procent van de Belgen voorstander is van het Verbodsverdrag, maar onze regering weigert het te ondertekenen en hult zich in stilzwijgen, waardoor een maatschappelijk en politiek debat moeilijk tot stand kan komen.

KLIMAAT

Het klimaatvraagstuk is tastbaarder dan kernwapens maar ook moeilijker op te lossen, onder meer omdat het ons op groei gebaseerd economisch systeem in vraag stelt. Pax Christi Vlaanderen pleit voor een holistische benadering, zoals omvat in de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de VN en de Sustainable Security Index van de Oxford Research Group.

Klimaatverandering, aantasting van de biodiversiteit en een schaarste aan grondstoffen dragen het risico op conflicten in zich.

Om dit te vermijden, moeten we evolueren naar een ecologisch verantwoorde en rechtvaardige welvaart in combinatie met een voldoende sterke staat (overheid, politie en justitie) en een bruisende maatschappij (ngo's, civil society, maatschappelijk middenveld).

Zoals eerder gezegd staat menselijke veiligheid voor Pax Christi Vlaanderen centraal: mensen moeten niet alleen beschermd worden tegen de traditionele militaire bedreigingen maar ook tegen sociaal-economische bedreigingen, zoals armoede en ongelijkheid.

problemen van het klassiek veiligheidsdenken

Het klassiek veiligheidsbeleid richt zich op het voorkomen van oorlogen tussen staten, in de eerste plaats via militaire en economische machtsmiddelen en pas in tweede orde via diplomatieke inspanningen.

Sommige staten willen meer en meer macht om uiteindelijk 'de hegemoon' de machtigste staat die alles domineert – te worden.

Het merendeel van de klassieke veiligheidsdenkers pleit echter voor voldoende in plaats van maximale militaire en economische macht om tot een machts-evenwicht te komen, wat volgens hen de stabiliteit van het internationale systeem ten goede komt.

Veranderende machtsverschillen tussen staten zijn echter inherent, wat de situatie onstabiel en gevaarlijk maakt. De machtigste zou de minder machtige kunnen aanvallen om te voorkomen dat deze machtiger wordt (wat wellicht de vrees van Rusland was ten aanzien van het opschuivende Westen). Of de opkomende macht wordt overmoedig en valt de krimpende macht aan. Denk aan de opkomst van Duitsland en de neergang van het VK op het eind van de negentiende en het begin van twintigste eeuw, die aan de basis van de Eerste Wereldoorlog lag.

DE NAVO ALS COLLECTIEVE DEFENSIEORGANISATIE

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie werd opgericht in 1949 om de dreiging van de USSR en het communisme ten aanzien van het Westen tegen te gaan. Nadat de USSR en het Warschaupact (tegenhanger van de NAVO) uiteenvielen in 1991, zou het logisch zijn geweest om de NAVO ook op te doeken. Dat is helaas niet gebeurd. Sterker nog, de NAVO heeft zich uitgebreid richting Oost-Europa en Rusland, ook al had het Westen mondeling beloofd om dat niet te doen. De VS en Europa gingen niet in op het voorstellen om Rusland als gelijke partner op te nemen in de Euro-Atlantische veiligheidsarchitectuur.

Er was dus geen vangnet in geval van conflicten tussen Rusland en het Westen. Beide machtspartijen belandden in een verslechterende relatie door de Kosovo-oorlog (1999), het eenzijdig opzeggen van het ABM-verdrag over raketafweersystemen door de VS naar het Oosten in 2001, de Irakoerlog in 2003 en de uitbreidingsgolven van de NAVO waaronder de belofte in 2008 om ook Georgië en Oekraïne lid te laten worden. Men wist dat die laatste belofte voor Rusland een rode lijn was en dat het land zich niet erkend voelde als grootmacht, maar die verzuchtingen werden constant genegeerd. Het gevolg is dat Rusland sinds 2007 constant uithaalt. De vroegere vijand van de NAVO werd zo opnieuw de vijand. Dat alles rechtvaardigt de oorlog tegen Oekraïne niet, maar doet ons wel beter begrijpen wat het Kremlin drijft.

Toen de oude vijand in het begin van de jaren negentig wegviel, verlegde de NAVO de klemtoon van het verdedigen van haar grondgebied naar het voeren van buitenlandse missies. Denk aan de oorlogen in Joegoslavië (1995), Kosovo (1999), Afghanistan (de NAVO sinds 2003), en Libië (2011). Het resultaat van die interventies is allesbehalve succesvol te noemen.

Tot slot is de NAVO een van de belangrijkste remmen op nucleaire ontwapening. Twee derde van alle kernwapenuitgaven komen van de VS, het VK en Frankrijk. De VS was tot voor kort de enige staat ter wereld die kernwapens op andermans grondgebied (waaronder ons land) had gestationeerd. Wit-Rusland heeft sinds kort ook tactische kernwapens van Rusland geïnstalleerd.

De NAVO weigert nog steeds te stellen dat het nooit als eerste kernwapens zal inzetten, ook al is het met een gezamenlijk defensiebudget van 1500 miljard dollar per jaar de machtigste militaire alliantie die de mensheid ooit gekend heeft. Ter vergelijking: China moet het doen met 300 miljard dollar, Rusland met 140 miljard dollar. Pax Christi Vlaanderen meent dan ook dat de NAVO onze veiligheid sinds het einde van de Koude Oorlog eerder ondermijnd heeft dan versterkt.

DE INZET VAN MILITAIRE MACHTSMIDDELEN

Er bestaan een hele reeks militaire middelen die staten kunnen helpen om macht te behouden en zichzelf te beschermen: defensie, bewapening, allianties en invloedssferen. Om die machtsmiddelen te kunnen verwerven zijn economische middelen (uitgedrukt in Bruto Nationaal Product of BNP) nodig.

Het voornaamste militair machtsmiddel is een goed uitgerust leger (met militaire manschappen, wapens, goede bevelstructuur, etc.). Een indicator van de sterkte van een leger is het defensiebudget. Jaarlijks besteedt de wereld ongeveer 2700 miljard dollar aan defensie, een kwart meer dan vlak voor het einde van de Koude Oorlog. Ter vergelijking: met 200 miljard dollar per jaar zouden we extreme armoede en hongersnood uit de wereld kunnen helpen. Zelfs de coronapandemie had geen noemenswaardige impact op globale militaire budgetten.

Sommige staten — ook wel nachtwakerstaten of garnizoenstaten genoemd — zoals de VS (3,4 procent), Rusland (7,1 procent), en Griekenland (3,1 procent) spenderen een hoog percentage van hun BNP aan defensie (cijfers van 2024). Andere landen zoals België (1,3 procent, 2 procent als doel in 2025), Duitsland (1,4 procent tot voor de oorlog in Oekraïne; sindsdien 2 procent), Japan (1 procent tot voor de oorlog in Oekraïne; sindsdien 1,4 procent) en Canada (1,3 procent) geven relatief gezien minder uit aan defensie. Op de NAVO-top van juni 2025 werd beslist dat alle NAVO-staten 3.5 + 1.5 procent zullen moeten uitgeven en dus allemaal nachtwakerstaten zullen worden.

Dat neemt niet weg dat staten als Japan (55 miljard USD) of Duitsland (88 miljard USD) nu reeds grote bedragen aan defensie uitgaven, aangezien ze over een groot BNP beschikken. Zij hadden daarvoor al respectievelijk de negende en de zevende grootste defensie-uitgaven ter wereld. In heel wat landen in het Midden-Oosten, Noord-Afrika of Zuid-Azië wordt meer geld uitgegeven aan defensie dan aan gezondheidszorg. Volgens het Institute for Economics and Peace bedroeg de wereldwijde economische kost van gewelddadige conflicten in 2020 bijna 15 triljoen dollar, oftewel 11,6 procent van het wereldwijde inkomen.

Volgens Pax Christi Vlaanderen kan bewapening net leiden tot het zogenaamde veiligheidsdilemma. Dat is een situatie waarin staten zich minder veilig voelen dan voorheen omdat buurlanden en vijanden zich ook bewapenen. Zelfs wanneer bewapening defensief bedoeld is, wordt deze vaak als offensief gezien. Volledig defensieve wapensystemen bestaan dan ook niet.

Afweerraketsystemen (missile defense) lijken dat op het eerste gezicht misschien wel, maar toch worden ze door de vijand niet zo beoordeeld omdat ze offensieve wapens onschadelijk kunnen maken en het land zonder afweerraketsysteem op die manier een oorlog kan verliezen. Daardoor wordt de offensieve-defensieve wapenwedloop nog meer gevoed.

Een ander mogelijk militair machtsinstrument, zeker voor kleinere staten, is een alliantie vormen (ook wel bekend als collectieve defensieorganisatie). Daarbij beloven staten elkaar te helpen wanneer één van hen van buitenaf wordt aangevallen. Allianties (=bondgenootschappen) zijn zinvol in tijden van groot gevaar, en zeker in geval van (een aankomende) oorlog, zoals vandaag opnieuw het geval is in Europa.

Klassieke veiligheidsdenkers stellen echter dat langdurige samenwerkingsverbanden tussen staten niet mogelijk zijn omwille van het onderlinge basiswantrouwen. Allianties worden dan ook vaak ontbonden na een oorlog. Dit gebeurde zowel na de Eerste en Tweede Wereldoorlog als na de Koude Oorlog, tenminste wat het Warschaupact betreft. Het voortbestaan van de NAVO is een uitzondering. Allianties in vreedetijd zijn echter pervers omdat ze op zoek moeten gaan naar een externe vijand om hun eigen bestaansreden te verantwoorden, zoals de NAVO na 1990.

Als laatste zijn er ook nog invloedssferen. Grote staten die zich onveilig voelen, proberen invloedssferen te creëren, mede in de vorm van bufferstaten. Een goed voorbeeld daarvan is Oekraïne, dat door Rusland als bufferstaat tegen het Westen wordt beschouwd.

een alternatieve vredevolle benadering

Het denken in termen van machtsevenwicht heeft als hoogste doel het voorkomen van oorlog. Dat lukt soms, maar vaak ook niet. Hoe dan ook komt het niet tegemoet aan het vredesideaal dat Pax Christi Vlaanderen vooropstelt. Om dat ideaal te bereiken, moeten we evolueren naar samenwerking tussen staten in de vorm van een collectieve veiligheidsarchitectuur.

DE KERN VAN COLLECTIEVE VEILIGHEID

Collectieve veiligheid houdt in dat staten elkaars recht op veiligheid erkennen, en vanuit die erkenning samenwerken binnen een regelgevend kader dat oorlog moet voorkomen. Deze regels liggen vast in internationaal recht en internationale verdragen. Hiervoor is een collectieve veiligheidsorganisatie van groot belang. Dergelijke organisaties bestaan vandaag al: de Verenigde Naties (VN) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE).

Duidelijke regels zorgen ook voor duidelijke communicatie. Mogelijke misrekeningen en misvattingen tussen staten kunnen sneller afgetoetst en bijgesteld worden. Conflicten tussen staten zijn onvermijdelijk, maar binnen een collectieve veiligheidsstructuur zorgen regels ervoor dat dergelijke conflicten opgelost worden voor ze uitmonden in interstatelijk geweld.

Binnen de architectuur van het klassiek machtsevenwicht is het 'elke staat voor zich' en kunnen staten hoogstens broze allianties afsluiten. Binnen het verhaal van collectieve veiligheid zijn staten elkaars garantie voor een vredevolle omgang met conflicten. Hierdoor valt het opbod van militaire investeringen weg. Zo wordt ruimte geschapen voor ontwikkelingsgerichte investeringen die de oorzaak van veel conflicten wegnemen.

HISTORISCHE VOORBEELDEN

Eerder in de geschiedenis zijn er verschillende voorbeelden terug te vinden van een vrede gebaseerd op collectieve veiligheid. Zo is er het Concert Européen (na het Congres van Wenen in 1815) dat in Europa decennialang voor stabiliteit en vrede zorgde, mede omdat Frankrijk (de verliezer van de oorlogen voor 1815) mee werd opgenomen.

Ook de Volkerenbond, opgericht na de Eerste Wereldoorlog, was zo'n veiligheidsorganisatie. Deze organisatie was minder succesvol, omdat Duitsland (de verliezer) eerst niet werd opgenomen en omdat niet alle grote staten (zoals de VS) toetraden. Kleine en grote staten kregen er evenveel macht, iets wat later werd gewijzigd in de VN.

DE LANGE WEG NAAR DUURZAME VREDE

Voor Pax Christi Vlaanderen is en blijft duurzame, positieve vrede de ultieme toetssteen. Om dat te bereiken, gaan individuen, groepen en samenlevingsstructuren samen de uitdaging van duurzame ontwikkeling aan. De collectieve veiligheid die we hier bepleiten is daarbij een betekenisvolle tussenstap.

Iets verder op de weg richting duurzame vrede ligt een veiligheidsgemeenschap; een groep van staten die elkaar niet vrezen. Binnen het klassiek machtsevenwichtdenken wordt dat onmogelijk geacht.

Toch zijn er voorbeelden waaruit blijkt dat veiligheidsgemeenschappen wel mogelijk zijn: denk maar aan de Scandinavische gemeenschap of de Europese Unie. Binnen collectieve veiligheid krijgen veiligheidsgemeenschappen ook groeikansen.

DE VN ALS MONDIALE COLLECTIEVE VEILIGHEIDSORGANISATIE

De VN benadert het dichtst een wereldregering, al is die dat zeker (nog) niet. Deze internationale organisatie, waarvan bijna alle staten ter wereld lid zijn, omvat tientallen agentschappen die zich bezighouden met diverse kwesties. Een daarvan is de VN Veiligheidsraad; wereldwijd het belangrijkste orgaan op vlak van vrede en veiligheid dat bindende maatregelen kan nemen voor alle landen ter wereld. De raad telt vijftien leden, waaronder vijf permanente (de P-5: de VS, Rusland, China, het VK en Frankrijk) en tien staten die telkens voor twee jaar worden verkozen.

De samenstelling van de Veiligheidsraad is verouderd. Zo hebben grote landen zoals India of Brazilië geen permanent zitje. Om dit te wijzigen is de goedkeuring van de bestaande P-5 nodig, wat de kans op verandering tot zo goed als nul herleidt en het gezag van de raad aantast. Dat zou goedge maakt kunnen worden door een actievere Algemene Vergadering (AV) van de VN, een VN Parlement als het ware, waarin alle staten nu al één stem hebben.

In het recente verleden kwamen via die AV het VN-Verbodsverdrag op Kernwapens en de erkenning van Palestina tot stand. Volgens Pax Christi Vlaanderen zou de VN de hand kunnen reiken naar niet-statelijke organisaties (ngo's, academische instellingen en internationale verenigingen van steden of regio's) die actief zijn rond de behandelde thema's met een procedure van verplicht advies.

Bindende beslissingen van de VN Veiligheidsraad met verregaande gevolgen zijn bijvoorbeeld het straffen van een lidstaat door economische sancties, al dan niet gevolgd door een militair optreden. Sancties lijken op papier een goede middenweg tussen een (softe) diplomatieke veroordeling en een (harde) militaire interventie, maar uit studies blijkt dat veel van deze sancties hun effect missen. Meestal wordt de gewone burger in plaats van de politieke elite getroffen.

Een ander nadeel van de klassieke handelssancties is dat ze worden omzeild via smokkel op de zwarte markt. In sommige gevallen schakelt de gesanctioneerde staat over op een fortress economy (zoals Rusland sinds 2022). Verder leiden ze soms tot

tegenmaatregelen en verliest op die manier iedereen, zoals ook vandaag in de oorlog in Oekraïne.

Tot slot worden sancties relatief snel ingevoerd maar zijn ze moeilijk in te trekken waardoor hun effecten lang nazinderen. Beter zijn de nieuwere smart of targeted sanctions die daaraan iets proberen te veranderen door bijvoorbeeld geen visa te verlenen aan politieke leiders of tegoeden van individuen of bedrijven te bevriezen.

Tijdens de Koude Oorlog werd de VN Veiligheidsraad grotendeels lam gelegd door het vetorecht dat enkel toebedeeld is aan de vijf permanente leden. Ook vandaag gooit dat vetorecht soms roet in het eten. Zo beschermt de VS Israël en is het zeer moeilijk om beslissingen te nemen over conflicten: bij tien van de vijftientig dodelijkste conflicten na de Koude Oorlog werd niets besloten.

Anderzijds werd het vetorecht ingesteld om de in 1945 machtigste staten aan boord te hijsen en te houden (in tegenstelling tot de Volkerenbond, waardoor die een stille dood stierf). Idealiter wordt het vetorecht afgeschaft, maar dan zijn andere stimuli nodig om de grote landen aan boord te houden.

Pax Christi Vlaanderen pleit voor een nuancering van het vetorecht: bij gebruik ervan moet een constructief, gedetailleerd alternatief worden voorgesteld binnen een maximumtermijn waarna het veto ongeldig wordt. Wat ook zou kunnen, is om een veto in de Veiligheidsraad met tweederdemeerderheid in de AV te laten overstemmen.

Daarnaast vragen we eveneens een opwaardering van het Internationaal Strafhof, het agentschap dat oorlogsmisdadigers bestraft, met meer middelen en bevoegdheden. Dit hof kan de verantwoordelijken (uitvoerders, opdrachtgevers en de achterliggende industrie) voor misdaden tegen de mensheid, genocides en ecocides voor het gerecht te brengen. Dat kan bijdragen tot verzoening en eveneens een afschrikkend effect hebben.

Tot slot moet gezegd dat de financiële middelen van de VN beperkt zijn en afhankelijk zijn van de bijdragen van de lidstaten. Volgens Pax Christi Vlaanderen kan een vermindering van de globale defensie-uitgaven de bijdragen aan de VN ook ten goede komen. Of omgekeerd zouden de uitgaven aan de VN onderdeel kunnen worden van een alternatief defensiebudget.

OVSE ALS REGIONALE COLLECTIEVE VEILIGHEIDSORGANISATIE

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) is een organisatie die het leven zag in 1994 en van Vancouver tot Vladivostok reikt. Zowel de VS, Rusland als de Europeanen zetelen in de OVSE. Deze laatste is ontstaan uit de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE) die plaatsvond aan het begin van de jaren zeventig in Helsinki. In het kader van de CVSE vonden onderhandelingen over wapenbeheersing plaats die na de Koude Oorlog tot resultaat hebben geleid.

Nog belangrijker qua impact was het feit dat mensenrechten door het Westen als een van de drie pijlers van het proces naar voor werd geschoven, waardoor de USSR met deze problematiek werd geconfronteerd. Dit gaf de nodige zuurstof aan vakbonden zoals Solidariteit in Polen en mensenrechtenorganisaties zoals Charta 77 in Tsjechoslowakije. Die organisaties hebben mee grootschalige protesten en revoluties georganiseerd aan het eind van de jaren tachtig.

De CVSE heeft er dus mee voor gezorgd dat de Koude Oorlog beëindigd werd. De OVSE heeft haar slagkracht echter nooit echt kunnen bewijzen, mede door het voortbestaan van de NAVO en de groeiende spanningen tussen Rusland en het Westen sinds de jaren negentig. Tot voor de oorlog in 2022 was de OVSE wel de enige internationale organisatie die als waarnemer actief was bij het conflict in Oost-Oekraïne.

Pax Christi Vlaanderen pleit voor een opwaardering van de OVSE op vlak van bevoegdheden en budget om op die manier de rol van de NAVO als belangrijkste regionale veiligheidsorganisatie op termijn over te nemen. Zo zouden de VS, de EU en Rusland binnen de OVSE op een permanente basis diplomatiek overleg kunnen plegen over regionale conflicten zoals in Oekraïne.

DE EU ALS DEEL VAN EEN COLLECTIEVE VEILIGHEIDSORGANISATIE

Hoewel de voorloper van de EU expliciet bedoeld was als vredesproject tussen Frankrijk en Duitsland, zien we dat de bevoegdheden de afgelopen decennia uitgebreid zijn, inclusief buitenlands-, en veiligheidsbeleid.

Als de bestaande Europese Monetaire Unie in de toekomst een pendant krijgt in de vorm van een Europese Politieke Unie (federaal Europa), wordt ook defensie wellicht een Europese bevoegdheid. Onze voor- naamste polis zou op dat moment niet meer de nationale staat maar de supranationale EU zijn. De Franse zetel in de VN Veiligheidsraad zou dan vervangen kunnen worden door een EU-zetel.

Pax Christi Vlaanderen vraagt dat een Europese Defensie Unie de klem- toon legt op bescherming van het grondgebied en hulp aan de natie, en dus niet op militaire interventies. Dat kan perfect als ze ingebed wordt in een goed werkende regionale en globale collectieve veiligheids- organisatie. Daarbij moet zuinig worden omgesprongen met externe militaire interventies; deze zouden telkens de goedkeuring van de VN Veiligheidsraad moeten vereisen.

Voorts kan samenwerking binnen de EU tot besparingen op vlak van defensie leiden dankzij taakspecialisatie en pooling and sharing. Een sterke Europese Defensie Unie geënt op de principes van allesom- vattende, globale en coöperatieve veiligheid maakt de NAVO volgens Pax Christi Vlaanderen overbodig. Het zou bovendien de overmatige invloed van landen die geen lid zijn van de EU — zoals de VS — inperken wanneer het gaat over veiligheid in en rond Europa.

Momenteel zien we sluipende besluitvorming naar meer Europese defensie- integratie (via PESCO, Europees Defensie Agentschap, Europees Defensie Fonds ...) zonder enige democratische inbreng van het Europees Parlement en/of het middenveld.

4D-benadering van veiligheid

Hoe garanderen we onze veiligheid? En hoe geven we vorm aan een beleid dat mensen echt beschermt? Voor die uitdaging staan beleidsmakers vandaag. Vanuit het klassieke veiligheidsdenken wordt vooral naar Defensie gekeken. Pax Christi Vlaanderen kiest daarentegen voor een vreedevolle benadering, waarin de vier D's samen het fundament vormen: naast Defensie ook Diplomatie, Development (ontwikkelingssamenwerking) en Democratie.

diplomatie

Conflicten tussen personen, binnen organisaties, maar dus ook tussen staten zijn jammer genoeg onvermijdelijk. Er zijn drie primaire impulsen mogelijk naar aanleiding van een conflict: vechten, vermijden en toegeven. Deze oplossingen zijn niet ideaal. Vechten maakt het conflict enkel nog erger, of zoals een campagneslogan van Pax Christi ooit stelde: 'Geweld slaat nergens op'. Door het conflict te vermijden of door meteen toe te geven, draai je enkel een rad voor je ogen aangezien de onderliggende oorzaken van het conflict niet worden aangepakt en de kans groot is dat het conflict opnieuw op je bord komt.

Een veel betere manier om conflicten aan te pakken is problem-solving: luisteren en met de tegenpartij communiceren met de bedoeling om het conflict en haar onderliggende oorzaken samen op een constructieve manier aan te pakken, meestal in de vorm van praten en soms ook onderhandelen (zonder te dreigen met geweld). Elkeen geeft en neemt. In de internationale politiek bestaat hiervoor diplomatie, een instelling die teruggaat in de tijd en zijn dienst ruim- schoots bewezen heeft. Ambassadeurs vertegenwoordigen hun land overal ter wereld om op die manier snel te kunnen schakelen, lees samen te zitten om bilaterale problemen op te lossen.

Oorlogen worden beëindigd door middel van een vredesakkoord dat tot stand komt dankzij diplomatie. Zo werd een einde gemaakt aan de vierjarige oorlog in de Balkan in de jaren negentig door middel van het Daytonakkoord. Het IRA in Noord-Ierland hield op terroristische aanslagen te plegen dankzij het Goede Vrijdagakkoord. En zelfs als men niet tot een vredesakkoord komt, zijn er diplomatieke afspraken nodig om tot een staakt-het-vuren te komen (zoals na de Korea oorlog in 1953).

Ook collectieve veiligheid vraagt diplomatie. Het succesvolle “Europese Concert” tussen de toenmalige grootmachten in Europa na 1815 bestond uit meerdere congressen en diplomatieke samenkomsten, waarvan het Congres van Wenen de bekendste is. Het smeersel van internationale organisaties zoals de VN, de OVSE, en de EU is multilaterale diplomatie. Binnen de EU wordt tussen de lidstaten en met de EU-instellingen permanent overlegd om beslissingen te nemen. Zonder geweld. Zonder meteen toe te geven. Zonder de problemen uit de weg te gaan. Kortom, als diplomatie niet zou bestaan, we zouden het meteen moeten uitvinden.

Diplomatie is niet altijd gemakkelijk. Het vereist geduld, doorzettingsvermogen, creativiteit, empathie en nog zoveel meer. Soms duurt het jaren vooraleer men tot een vredesakkoord komt.

Onbegrijpelijk echter is dat staten of internationale organisaties weigeren om te praten. Zo’n negatief voorbeeld is het huidig beleid van de EU en de NAVO ten aanzien van Rusland sinds de inval van Rusland in Oekraïne in februari 2022. Er zijn geen of nauwelijks diplomatieke contacten, en al zeker niet vanuit Brussel. Wel wordt door de EU- en NAVO-lidstaten fors geïnvesteerd in defensie. Mocht diplomatie gebruikt worden en een oplossing met Rusland gevonden worden, zijn al die defensie-uitgaven grotendeels overbodig.

De Harmeldoctrine — Pierre Harmel is een voormalig Minister van Buitenlandse Zaken van België — stelt dat de combinatie van defensie en diplomatie ideaal is en werd door de NAVO gebruikt aan het begin van de jaren zeventig. Waar is de Harmeldoctrine anno 2025 gebleven betreffende de oorlog in Oekraïne?

development (ontwikkeling)

Diplomatiek onderhandelen houdt niet enkel het maken van formele afspraken in. Om toenadering

tussen de strijdende partijen te bereiken moeten ook materiële oplossingen en vertrouwenwekkende maatregelen ontwikkeld worden. Die kosten geld.

Een eerste vorm van materiële ondersteuning betreft dringende humanitaire interventies om het directe leed van de slachtoffers op te vangen. Medische opvang van gewonden onder de burgerbevolking bijvoorbeeld terwijl het conflict nog aan de gang is. Vaak wordt dit uitbesteed aan gespecialiseerde instellingen van de Verenigde Naties of aan middenveldorganisaties zoals het Rode Kruis (Rode Halve Maan) en Artsen zonder Grenzen.

Ook de opvang van vluchtelingen met noodhuisvesting, voedsel en water, sanitair en bescherming behoren daartoe. Een extreem voorbeeld zijn de gewelddadige confrontaties in Soedan sedert april 2023 tussen de Soedanese strijdkrachten (SAF) en de paramilitaire Rapid Support Forces (RSF). Twee jaar na het begin van de crisis zijn bijna 13 miljoen mensen — één op de drie Soedanezen — ontheemd: zowat 8,6 miljoen verplaatste personen binnen Soedan zelf en 3,8 miljoen vluchtelingen in de buurlanden. In dit geval overstijgt de nood trouwens de financiële mogelijkheden: de vluchtelingenstroom zelf moet stoppen en dient een prioritair onderwerp van de onderhandelingen te zijn.

Maar in bepaalde gevallen kunnen beschermende maatregelen voor vluchtelingen genomen en tijdelijk gefinancierd worden als onderdeel van de vredesonderhandelingen. Dat was bijvoorbeeld het geval bij de gerichte medische ondersteuning van terugkerende Syrische gezinnen in het noordwesten van het land na de val van het Assad-regime. Een ander voorbeeld is het Country Refugee Response Plan voor Oeganda, voor de periode 2022-2025, met steun van de VN en andere internationale partners. Het stelt een vrij groot maar dunbevolkt landbouwgebied langs de grens open voor vluchtelingen uit de regio. Het programma steunt vluchtelingen én de lokale gemeenschappen met scholen, gezondheidszorg, ... voor iedereen, zowel de lokale gemeenschap als de mensen op de vlucht.

Voor de langere termijn kan een vredesakkoord afspraken inhouden voor wederopbouw of compensaties voor de geleden schade. In het geval van oorlogen en grootschalige conflicten, zoals de oorlog in Oekraïne, zullen zulke kwesties het voorwerp uitmaken van afzonderlijke initiatieven na beëindiging van het conflict.

Daarnaast kunnen een aantal strategische ingrepen afgesproken worden in de vorm van noodhulp. Zoals het herstel van een brug die levensnoodzakelijk is voor het terug op gang brengen van humanitaire corridors en van cruciale economische activiteiten. Of het herstel van medische infrastructuur of energiecentrales.

Development moet ook oog hebben voor de versterking van de rechtsstaat, het democratisch bestel en het creëren van sociale, economische en culturele structuren in samenwerking met de middenveldorganisaties. In geval van conflictbeheersing via verzoenings- en waarheidscommissies (zoals in Zuid-Afrika), kunnen de kanalen en instrumenten voor de getuigenissen en de verzoeningsinitiatieven eveneens gefinancierd worden.

Voor Pax Christi moet er een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen development in het kader van de 3D-benadering en ontwikkelingssamenwerking gericht op duurzame ontwikkeling in de Minst Ontwikkelde Landen (MOL - VN-definitie). De MOL-ontwikkeling gaat uit van zelfontwikkeling van de doelgroepen, gesteund door personen, organisaties, staten en internationale instellingen uit solidariteit met dit proces.

Anderzijds is er een opvallend verband: veruit de meeste conflicten en oorlogen hebben rechtstreeks te maken met ongelijkheid in bezit en machtsverhoudingen en armoede is een permanente bron van conflicten.

democratie

Hoewel democratie niet altijd expliciet wordt vermeld als de vierde “D”, speelt zij toch een essentiële rol in het succes van de andere drie pijlers van veiligheidsbeleid.

Vooraleer we deze vierde D kaderen in de veiligheidsbenadering, lichten we de kenmerken van een democratie, of democratische rechtsstaat, toe.

Vooreerst wordt een democratische rechtsstaat gekenmerkt door een rechtsstatelijk kader, met robuuste en onafhankelijke democratische instellingen in de verschillende machten. De bevolking verkiest een parlement, bij vrije en eerlijke verkiezingen. Deze wetgevende macht maakt wetten. De regering voert deze wetgeving uit. De rechterlijke macht waarborgt een eerlijke toepassing van deze wetten. Na een beleidsperiode, leggen de verkozenen opnieuw verantwoording via verkiezingen. Maar ook tussentijds zijn hier verschillende mogelijkheden toe.

Naast deze formele machten, vervullen vrije en onafhankelijke media de rol van kritische waakhond. Ze controleren de macht door kritisch verslaggeving te doen over overheidsbeleid, en bieden een platform voor diverse stemmen en meningen. Ze zorgen voor transparantie en informatievoorziening, waardoor burgers geïnformeerde keuzes kunnen maken en actief kunnen deelnemen aan de democratische processen.

Sociale media nemen de rol van de klassieke media meer en meer over. Ook beleidsmakers maken hier veel gebruik van om hun boodschap en beleidsvoorstellen direct bij een breed publiek te verspreiden. Vooral voor jongeren zijn sociale media een belangrijke bron van nieuwsgeving. Door de steeds grotere rol van sociale media, zijn mediawijsheid en kritisch bewustzijn over de objectiviteit van berichten en bronnen onontbeerlijk.

Democratie is meer dan om de zoveel jaar deelnemen aan verkiezingen. Het vergt democratische burgerschap. Naast het kritische bewustzijn, via klassieke en sociale media, houdt dit ook actieve maatschappelijk participatie in. Een democratische rechtsstaat faciliteert en betreft sterke onafhankelijke, maatschappelijk instituten, zoals sociaal-culturele middenveldorganisaties, vakbonden, NGO's,... die bijdragen aan controle en maatschappelijke participatie.

Deze organisaties geven een stem aan zij die anders maar moeilijk gehoord worden door beleidsmakers.

Wanneer het beleid hier gehoor aan geeft, rekening houdt met de diversiteit en minderheden in een samenleving, en streeft naar gelijkheid en sociale integratie, spreken we van een inclusieve politieke cultuur. Een democratische rechtsstaat respecteert ook fundamentele rechten en vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, vergadering, godsdienst,...

Een robuuste democratische rechtsstaat beschikt over het vermogen om zich aan te passen aan en in te spelen op maatschappelijke veranderingen en crisissituaties, en dit zonder al de opgesomde basisprincipes te verloochenen.

Hoe dragen deze kenmerken van democratie nu bij aan onze veiligheidsbenadering?

In een democratie beschouwen burgers hun bestuur doorgaans als legitiemer dan in een niet-democratie. Deze legitimiteit bevordert de sociale samenhang en stabiliteit in de samenleving, vermindert zo interne conflicten, en maakt het land bijgevolg ook veerkrachtiger tegenover externe dreigingen. Kortom, de samenleving is veiliger.

Op diplomatiek vlak zorgt democratie voor meer transparantie en openheid in internationale betrekkingen. Democratische staten worden als betrouwbaarder beschouwd en zijn meer geneigd tot vreedzame en coöperatieve diplomatie, wat de internationale vrede ten goede komt.

Beslissingen over uitgaven aan Defensie en Ontwikkelingssamenwerking maken ook deel uit van de democratische besluitvorming, waarbij keuzes worden afgewogen en deel uitmaken van een breder (publiek en politiek) debat. Het is in ons land dan wel aan de Koning om de staat van oorlog vast te stellen, de grondwet schrijft expliciet voor dat de Koning dan het parlement, de vertegenwoordigers van het volk, moet inlichten. Het blijft het parlement dat de begroting voor militaire uitgaven moet goedkeuren en controle uitoefent op de regering, inclusief militaire acties.

Wat deze militaire acties betreft, blijken democratische staten ook minder geneigd om onderling oorlog te voeren. Deze observatie is de kern van de theorie van “Democratische Vrede”. Volgens deze theorie komt dit doordat democratieën gedeelde waarden hebben, zoals respect voor mensenrechten, de rechtsstaat en het oplossen van conflicten via dialoog. Deze principes zorgen ervoor dat leiders in democratische landen eerder de voorkeur geven aan diplomatie en vredesgerichte oplossingen dan aan oorlog. Bovendien is de publieke opinie in democratieën vaak kritisch ten opzichte van oorlog, en kan ze haar stem hieromtrent luid laten horen, waardoor besluitvormers zich minder snel laten verleiden tot agressieve acties.

Een staat die de rechten van haar eigen burgers respecteert, wordt op het wereldtoneel ook als betrouwbaarder en vreedzamer beschouwd. Het omgekeerde geldt ook: wanneer een staat haar eigen bevolking onderdrukt, is de kans klein dat ze de soevereiniteit en rechten van andere landen respecteert.

Kortom, een stevige democratische basis verhoogt de veiligheid en stabiliteit van en in een land, en heeft een invloed op de andere drie D's. Democratie speelt dus een belangrijke rol in onze benadering van veiligheid.

defensie

Pax Christi Vlaanderen bepleit een minimalistisch (EU) leger binnen de VN (als mondiale collectieve veiligheidsorganisatie) en indien mogelijk eveneens binnen een regionale (Europese, Euraziatische of Euro-Atlantische) collectieve veiligheidsorganisatie, zij het een opgewaardeerde OVSE of een fundamenteel hervormde NAVO (inclusief Rusland). Daarnaast vragen we ook een minister voor Vrede en Ontwapening in plaats van Defensie (net zoals Nieuw-Zeeland een minister voor Ontwapening en Wapenbeheersing heeft).

EEN NIEUWE ROL VOOR DEFENSIE

We zullen de komende jaren meer en meer geconfronteerd worden met nieuwe bedreigingen door de klimaatverandering (zoals overstromingen en bos- of heidebranden). De meest voor de hand liggende rol voor Defensie is dan om naast de bescherming van ons grondgebied meer hulp aan de natie te bieden (en bij uitbreiding ook hulp aan minder ontwikkelde staten die kampen met dezelfde problemen).

Dat geldt zeker voor een land zoals België waar de Civiele Bescherming en B-FAST (bedoeld voor reddingsacties in het buitenland) werden afgebouwd. Tijdens de overstromingen in Verviers-Pepinster in de zomer van 2021 moesten burgers 14 uur op hun dak wachten op hulp terwijl het leger over helikopters beschikt.

Voor de NAVO als collectieve defensieorganisatie is geen plaats in vreedstijd. Tot slot moet gezegd dat de financiële middelen van de VN beperkt zijn en afhankelijk zijn van de bijdragen van de lidstaten.

In het verlengde daarvan pleit Pax Christi Vlaanderen voor niet verplicht, maar door de overheid georganiseerd en vergoed, vrijwilligerswerk voor studenten of pas afgestudeerden (vergelijkbaar met wat in Duitsland bestaat). Jongvolwassenen die dat willen, kunnen op die manier helpen bij de bestrijding van branden, overstromingen en andere rampen (bij de Civiele Bescherming), bij natuurbescherming en biodiversiteit, in de gezondheidssector, in de welzijnssector, in de culturele sector of in ngo's. Dit stimuleert het bewustzijn om de maatschappij ter dienst te staan, bevordert de interactie tussen groepen jongeren die anders niet met elkaar in contact komen en gaat zo polarisatie tegen.

GEVAARLIJKE WAPENSYSTEMEN VERBIEDEN

Wapensystemen die geen onderscheid maken tussen burgers en militairen moeten worden verboden zoals voorzien in het internationaal humanitair recht (Geneefse Conventies). Enkel zo kunnen we onnodig leed vermijden. Eerder werden ook biologische wapens (1972), anti-persoonsmijnen (1997), chemische wapens (1993) en clusterprojectielen (2008) verboden. Dit principe geldt nu ook voor kernwapens, dankzij het VN-Verbodsverdrag van 2017.

Pax Christi Vlaanderen vraagt dat België dit verdrag zo snel mogelijk ondertekent en ratificeert. Een eerste stap was dat ons land als waarnemer aanwezig was op de eerste en de tweede bijeenkomst van de verdragspartijen, maar jammer genoeg niet meer op de derde bijeenkomst. Ook nieuwe wapensystemen zoals autonome wapensystemen (wapens die zonder menselijke supervisie een doelwit kunnen selecteren en engageren) zouden illegaal verklaard moeten worden.

Daarnaast pleiten we ervoor dat ook producenten en handelaars van wapensystemen bij onrechtmatig eindgebruik door het gerecht bestraft moeten kunnen worden. Via de klassieke conventionele wapenhandel komen immers nog veel van onze wapens in conflictgebieden en landen die het niet al te nauw nemen met mensenrechten terecht.

Daarnaast kan een belasting op wapenhandel ervoor zorgen dat de handel wordt afgezwakt en transparanter wordt, wat het wederzijds vertrouwen tussen landen in de hand werkt. De opbrengsten van die belasting kunnen op hun beurt geïnvesteerd worden in gezondheidszorg, onderwijs of zelfs een internationaal vredesfonds om landen en individuen na een oorlog de mogelijkheid te geven te herademen.

BUITENLANDSE MILITAIRE INTERVENTIES

Aangezien militair geweld meestal tot meer geweld en onschuldige slachtoffers (collateral damage) leidt in plaats van tot oplossingen, is Pax Christi Vlaanderen in principe tegen buitenlandse militaire interventies gekant. Oorlogen leveren niet enkel verliezers op, en winnaars zijn niet alleen staten. Winnaars zijn onder andere ook wapenhandelaars, de wapenindustrie en hun investeerders.

Bovendien stelt zich de vraag welk land de bevoegdheid heeft om in een ander land tussen te komen? Als het Westen dat vandaag in het Midden-Oosten doet, kan China dat dan in de toekomst ook bij ons doen?

Verder zijn er weinig voorbeelden van succesvolle militaire interventies (Irak, Libië, Afghanistan ...). Vaak verdoezelen de opgegeven redenen tot interventie onderliggende voordelen, zoals materiële belangen (olie, gas en andere grondstoffen).

Tot slot kosten militaire interventies enorm veel levens en geld dat beter aan conflictpreventie worden besteed.

Pax Christi Vlaanderen ziet dan ook weinig scenario's waarbij het Belgisch leger een nuttige bijdrage zou kunnen leveren aan een legitieme buitenlandse militaire interventie, tenzij voor zelfverdediging (in oorlogstijd).

Dat doet natuurlijk opnieuw vragen rijzen over het nut van 'de aankoop van de eeuw', zijnde de 34 F-35s die alleen al qua aankoop-prijs vier miljard euro zullen kosten. De totale kostprijs over de hele levenscyclus zou tot vijftien miljard euro oplopen. De gegrondheid van de aankoop van deze toestellen wordt nog twijfelachtiger als we weten dat ze ook gemaakt zijn om de kernwapens te dragen die klaarliggen op Belgisch grondgebied. De kans is groot dat het aantal F-35s door de Arizona regering verder wordt verhoogd.

Naast bescherming van het grondgebied en hulp aan de natie kan de Belgische defensie best focussen op taken binnen hun expertise (mijnen ruimen, logistieke steun bieden aan vluchtelingen of slachtoffers van rampen, genietaken zoals het herstellen van bruggen en infrastructuur, cybersecurity) in plaats van op alle paarden te willen wedden.

CATEGORISERING VOOR MILITAIRE MISSIES VOLGENS PAX CHRISTI

Pax Christi Vlaanderen stelt voor om onderstaande categorisering te hanteren bij militaire missies:

- 1** Militaire missies die altijd illegitiem en vaak ook illegaal zijn
 - Territoriale uitbreiding
 - Preventieve aanvallen om proliferatie tegen te gaan, bijvoorbeeld Israël tegen Iran in juli 2025.
- 2** Militaire missies die meestal illegitiem zijn omdat de eigenlijke reden niet werd opgegeven
 - Humanitaire interventies

- Democratisering van staten
- Vredesafdwingende missies

- 3** Militaire missies die niet illegitiem zijn maar het gevolg zijn van het klassieke veiligheidsdenken
 - Beschermen van bondgenoten die worden aangevallen

- 4** Mogelijke legitieme interventies (naast zelfverdediging)
 - Collectieve veiligheid (na goedkeuring VN Veiligheidsraad)
 - Evacuatie landgenoten
 - Peacekeeping missies (na goedkeuring VN Veiligheidsraad)
 - Bescherming van de vaarroutes (gecoördineerd door VN)

EEN ALTERNATIEF DEFENSIEBUDGET

Het klassiek veiligheidsbeleid streeft niet enkel naar een zo hoog mogelijk defensiebudget om 'de vele bedreigingen' te matigen. In landen waar er geen grote bedreigingen zijn (zoals België) wordt Defensie bovendien vaak als een job-programma gezien.

Economisch gezien zijn investeringen in andere sectoren echter rendabeler. Het Belgisch leger kan volgens Pax Christi Vlaanderen verder worden afgeslankt tot 20.000 militairen via natuurlijke afvloeiingen en eventuele omscholingsmogelijkheden.

Binnen de NAVO werd in 2014 (nadat Rusland de Krim innam) afgesproken om twee procent van het BNP aan Defensie uit te geven. Zoals al eerder vermeld, wil de Arizona regering dat ons land 2% besteedt vanaf 2025. Op de NAVO-top in Den Haag van juni 2025 werd afgesproken om $3,5 + 1,5 (= 5)$ procent uit te geven tegen 2035.

Pax Christi Vlaanderen vindt dat het merendeel van het defensiebudget beter aan andere zaken kan worden gespendeerd. Aan peacebuilding (zonder militaire middelen) in onstabiele staten bijvoorbeeld of aan de bestrijding van de klimaatverandering. Zo is het internationaal fonds dat ontwikkelingslanden moet helpen de gevolgen van de klimaatverandering te trotseren nog steeds niet aan de beloofde 100 miljard dollar geraakt.

Daarnaast zijn er enorme investeringen nodig om de sociale uitdagingen die ons staan te wachten te trotseren. Door in te zetten op peacebuilding zal het aantal conflicten dalen met als gevolg minder vluchtelingen en minder nood aan militaire interventies. Een andere mogelijkheid is in de 5-procentnorm van de NAVO ook de uitgaven voor binnenlandse veiligheid (zoals politie en cybersecurity), de VN en ontwikkelingssamenwerking mee op te nemen.

slotwoord: vredesbouwers

De klimaatcrisis en kernwapens blijven de grootste bedreigingen voor de planeet en voor de menselijke veiligheid. Alleen samenwerking tussen gemeenschappen en staten kan deze existentiële dreiging keren. De huidige veiligheidsarchitectuur, die vasthoudt aan militair machtssevenwicht, creëert echter vooral nieuwe gevaren. Zolang kernwapens bestaan, blijft de kans op vernietiging reëel. Zolang we steeds hogere defensiebudgetten verantwoorden, ontnemen we zuurstof aan broodnodige investeringen in milieu, onderwijs en sociale rechtvaardigheid.

Daarom tekent Pax Christi Vlaanderen met dit manifest een ander pad uit: collectieve veiligheid als alternatief voor het machtssevenwicht. Collectieve veiligheid vertrekt van de overtuiging dat veiligheid gedeeld wordt, en dat samenwerking meer oplevert dan concurrentie. Ze verlegt de aandacht van bewapening naar menselijke waardigheid, van angst naar verbondenheid.

In onze benadering staan de vier D's centraal.
Diplomatie schept ruimte voor dialoog en voorkomt escalatie.
Development biedt perspectief en bestrijdt de ongelijkheden die vaak

de voedingsbodem voor conflict vormen. Democratie garandeert legitimiteit, transparantie en inspraak, waardoor vrede duurzaam gedragen kan worden. En ook Defensie heeft een plaats, maar in een nieuwe rol: niet als motor van wapenwedlopen of buitenlandse interventies, maar als kracht die burgers beschermt, hulp biedt bij rampen en bijdraagt aan internationale vrede onder duidelijke voorwaarden.

Deze visie is meer dan een geschreven manifest, het blijft niet alleen op papier staan. Met onze campagne Vredesbouwers vertalen we dit Manifest voor Vrede naar een concreet maatschappelijk project. In Peace Labs over heel Vlaanderen en Brussel creëren mensen van alle leeftijden en achtergronden samen nieuwe symbolen en verhalen van vrede. Deze vloeien samen in de Temple of Peace, een zichtbaar en tastbaar teken dat vrede geen abstract ideaal is, maar iets wat we samen kunnen maken en beleven.

Zo wordt dit manifest méér dan een beleidsdocument: het is de inhoudelijke ruggengraat van een brede beweging die vrede tot een dagelijkse opdracht maakt. De keuze ligt voor ons: blijven we investeren in een wankel machtssevenwicht, of bouwen we samen aan een architectuur van collectieve veiligheid en duurzame vrede? Pax Christi Vlaanderen kiest resoluut voor dat laatste, en wil burgers, beleidsmakers, bedrijven en middenveldorganisaties activeren tot vredesbouwers die elke dag aan vrede werken.

COLOFON

Dit manifest is een update en aanvulling van het eerste Manifest voor de Vrede uit 2022, dat tot stand kwam dankzij de werkgroep Veiligheid & Ontwapening van Pax Christi Vlaanderen. Dit manifest vormt de inhoudelijke onderbouwing van de campagne Vredesbouwers.

Teksten

Chris Dutry, Patric Gorrebeeck, Jorge Hersschens, Frederik Janssens, Paul Lansu, Guido Ooghe, Tom Sauer, David Schoenmaekers, Merel Selleslach, Naomi Zoka, Mark Deneer en Orry Van de Wauwer

Redactiecomité

Tom Sauer, Naomi Zoka, Katrien Doms en Orry Van de Wauwer

Eindredactie

Katrien Doms en Orry Van de Wauwer

Vormgeving

Marthe Huyse

Druk

Zwart op wit

Wettelijk depot

D/2025/Pax Christi Vlaanderen, vzw, uitgever

Verantwoordelijke uitgever

Orry Van de Wauwer, Koningstraat 2, 2000 Antwerpen

www.paxchristi.be

www.vredesbouwers.be

vredes bouwers